ЧУБЧИК

(казка)

Жили собі шпаки. Батько і мати їм їстоньки-питоньки носили, співати по шпачачому навчили.

Злагода і мир панували у шпаківні. Шпачата одне одного поважали, одне одному допомагали.

Якось шпачиха придивилася до своїх діточок і помітила у найменшенького невеликий чубчик. Дуже здивувалися цьому пташки, бо чубаті шпаки — то дивина. Тож і назвали його Чубчиком. А Чубчик відтоді так запишався, що почав із зневагою ставитися до своїх братиків і сестричок.

Одного ранку Чубчик сів на ясеневу гілку. І так йому сподобався спів соловейків, що витьохкували у саду.

— Чого так рано встав? — запитала Чубчика мати.

— Солов'їв послухати.

— Гарно співають.

— Мамо, я хочу соловейком стати.

— Що, сину? — здивувалася шпачиха.

— Хочу соловейком стати.

— Соловейком треба народитися,— розважливо сказала мати.

— А я хочу! — наполягав на своєму Чубчик.— Хочу навчитися так гарно співати, як солов'ї.

— Ця наука не для тебе, сину,— промовила шпачиха.— Ти навчися спочатку свистіти по-шпачиному.

— Набрид мені ваш свист! — гукнув Чубчик на весь сад.— Не хочу довіку вас чути!

— Схаменися, Чубчику, що ти кажеш? — злякано просвистіла шпачиха.— Хіба так можна про свій рід казати?

— Цураюся такого роду, де тільки свистять і свистять! — репетував шпачок.— Вас і люди не слухають так, як соловейків.

— Не те говориш, сину, не те,— промовила зі сльозами на очах мати. — Якби ти весною прилетів сюди, коли снігу ще багато на полях і в лісах, та сів ось тут, на ясені, і засвистів, ти б побачив, як радо твій спів зустріли б і діти, і дорослі. Люди кажуть, що на крилах ми їм весну несемо. Хіба цим не треба пишатися? Хіба наш спів гірший, ніж в інших птахів? Сину, сину, малий та нерозумний...

Довго так говорила шпачиха, навчаючи розуму вередливого сина. Та Чубчик її не слухав. Змахнув крильми — і подався у садок, у володіння соловейків. Літав він, літав, доки не побачив найстаршого Солов'я, що сидів на гілці бузини.

— Соловейку, навчи мене співати по-своєму. Соловейко здивовано глянув на Чубчика і спитав:

— Чого це тобі, юний шпаче, раптом захотілося по-солов'їному співати?

— Бо набридли мені оті шпаки з їхнім свистом,— промимрив Чубчик. — Мені до вподоби солов'їна пісня, якою ваш рід людей звеселяє.

— Не знаю, що тобі й казати,— поважно промовив Соловейко.— Ще не чув такого, щоб соловейки цуралися свого роду. Не чув до цього і про шпаків. Бо споконвіку так ведеться, що синиця співає по-синиччиному, сороки — по-сорочачому, шпаки — по-шпачачому, а солов'ї — по солов'їному. Казали мені колись, що між людьми таке є: один може вивчити мови багатьох народів. Про птахів такого не чув. Що ж, коли тобі так захотілося навчитися співати по-нашому, то зоставайся. А за науку треба відробляти: кожного дня моїй Солов'їсі будеш готувати сніданок, обід і вечерю.

— Гаразд, Соловейку! — радісно свиснув Чубчик і полетів збирати гусениць на сніданок Солов'їсі.

Цілу весну пробув у Солов'їному володінні Чубчик. І хоч з Солов'я був учитель якнайкращий, нічого у шпачка не виходило. Чубчик розучився свистіти по-шпачачому і не навчився співати по-солов'їному. Тільки й того, що запам'ятав: "Тьох-тьох-тьох".

Потім Чубчик вчився і в інших птахів. Ціле літо блукав він по наймах у Синиччиному, Воронячому і Горобчачому володіннях. Та вивчив лише "цінь-цінь", "кра-кра", "жив-жив".

Шпачкові здалося, що тепер він найрозумніший серед птахів.

Якось Чубчик побачив на ясені, де була його домівка, силу-силенну шпаків. Ті висвистували один краще одного, бо прощалися з рідним краєм до наступної весни. Збиралися у вирій.

Прилетів до них і Чубчик. Рідня впізнала його, кликала до гурту. Але він з погордою глянув на батька й матір, братів і сестер, сів на самісінький вершечок осокора і заверещав на весь білий світ:

— Фіють-фіють, кра-кра-кра, тьох-тьох-тьох, кра-кра, жив-жив, кра, фіють, кра-кра-кра, цінь-цінь, жив-жив, кра!

Шпаки принишкли, слухаючи Чубчикове безглузде репетування. А коли той втомився верещати, шпаки так зареготали, що аж затремтіли дерева. Чубчик з сорому ледь не звалився з осокора. Він кинувся шукати захисту у Солов'я, але той сміявся, аж за боки брався. Чубчик полетів до синиць, а в тих від сміху аж сльози виступили на очах. Чубчик побіг до воронів, але ті від сміху лише каркали, а горобці так похрипли, що не могли Белова вимовити, тільки щось жеботіли.

Присоромлений, осміяний, зневажений усім птаством, Чубчик повернувся додому.

— Що ж будемо робити, сину? — запитав його батько.

— Буду слухатися вас.

— Хоч і пізно, сину, але добре, що берешся за розум.

НЕСЛУХНЯНЕ КУРЧАТКО

(Казка)

Знаєте, чого одна курочка вдягнена у рябеньке платтячко, друга — у жовте, третя — у біле, інша — у чорне, а півники завжди у барвистому вбранні? Не знаєте?

Якось курка нанесла яєць і висиділа аж десятеро курчат. Такі вже вони гарненькі, м'якенькі, геть-чисто у білому пуху. Рано-вранці квочка вивела своїх малят на подвір'я. А на подвір'ї всі стежки були обсаджені квітами. Цвіли там і купчаки, і чорнобривці, і флокси, і настурція, і троянди, і айстри, і ромашки. Яких там тільки не було квітів! І червоні, і

жовті, і білі, і сині, і оранжеві. Такого дива на своєму короткому віку курчата ще не бачили.

Найхитріше курчатко звернулося до матері-квочки:

— Матусю, що це таке гарне?

— То, дитинко, квіти.

— Де вони тут взялися? — запитало друге курчатко.

— Бабуся посадила.

— А хто така бабуся? — запитало третє курчатко.

— Вона старенька і дуже ласкава. Скоро її побачите, вона вам пшонця винесе.

— А що таке пшонце? — запитало четверте курчатко.

— То дуже смачна їжа. Від пшонця ви будете швидко рости.

— А навіщо нам рости? — запитало п'яте курчатко.

— Щоб бути такими, дітоньки, як я.

— А навіщо нам бути такими, матусю, як ви? — запитало шосте курчатко.

— Щоб яєчка, дітоньки, нести.

— А навіщо яєчка нести? — запитало сьоме курчатко.

— Щоб квочкою стати.

— А навіщо квочкою бути? — запитало восьме курчатко.

— Щоб маленьких курчаток висидіти.

— Яких курчаток висидіти, матусю? — запитало дев'яте курчатко.

— Таких, дітоньки, як ви.

— І вони будуть такі, як ми? — здивувалося десяте курчатко.

— Такі, дітоньки, такі,— щасливо квоктала квочка. Курчата дуже зраділи цьому і почали весело гратися. Коли маленькі вдосталь награлися, то захотілося їм пити.

Підбігло двоє курчаток до ромашок і побачили на білих пелюсточках крапельки води.

— Що це таке прозоре, матусю, що в ньому сонячні зайчики граються? — запитало курчатко.

— То, дітоньки, росичка,— відповіла квочка.— Хто нап'ється з ромашки, в того виросте біле-пребіле пір'ячко, а хто нап'ється росички з настурції чи кульбаби, той матиме жовтеньке пір'ячко. Хто ж питиме росичку з різних квіток, той вбереться в рябеньке платтячко, як ось у мене. Найкраще вбрання матиме те з вас, котре нап'ється водички із струмка після дощу, коли на небі веселка засяє.

Кинулися курчатка пити росичку з квітів, які кому припали до вподоби.

А одне, найбільшеньке, все поглядало на небо, чи не пливе з моря-океану хмара синя, чи не несе вітер на своїх крилах кра-суню-веселку.

Таки дочекалося мале. Надвечір темна хмара заховала сонце, почало блискати і гриміти. Скоро й дощ пішов. Тільки впали останні краплі з неба, як у високості з'явилася веселка. Та така яскрава, така різнобарвна, аж очі у себе вбирала. Курчатка побачили веселку і до матері:

— Що то на небі, матусю?

— То веселка, дітоньки, веселка.

Як почув найбільшенький про веселку, притьмом побіг до струмочка, що в'юнився між споришем на подвір'ї, і напився з нього води.

А найменшеньке курча було дуже неслухняне. Квочка кличе його їсти, а воно тікає у бур'ян, мати просить, щоб воно погрілося у неї під крилом, а воно, хоч і змерзло, та бігає, ніби на нього ґедзь напав.

Гралося те курчатко, гралося, аж доки побачило велику калюжу з брудною-пребрудною водою. Тільки хотіло напитися звідти води, аж квочка як закричить:

— Не пий, не пий, дитино, тієї брудної води, не пий!

— А я хочу! — зухвало вигукнуло курча.

— Не пий, дитино, бо матимеш таке брудне пір'ячко, як та вода.

— Ну і хай! — заверещало мале і всунуло дзьобик у калюжу. Таки напилося курчатко тієї брудної води.

Може, місяць минув з того часу, може, й два, не скажу вам.

Курчатка попідростали, у пір'ячко вбралися. Квочка радіє, що діти у неї такі гарні і чистенькі, бо слухняними росли. І біленькі, і рябенькі, і жовтенькі, а півник то такий красень, що ні словами передати, ні пером описати. Як веселка після грози.

Лише одна курочка ніби з болота вилізла. Якась вона брудна,, наче ніколи не вмивається.

Гляне часом вона на своїх сестричок і братика і ледь не плаче: "Чого я матусю не слухала? Навіщо я пила воду з калюжі? Була б і я така гарна, як мої сестрички".

СИНИЧКА

Коло веранди, в затишку, розкошує стара крислата яблуня. Кожної весни, наче снігом, вкривається вона білим цвітом. У таку пору бабуся відчиняє вікна, і медяні пахощі наповнюють кімнати.

А влітку на довгих гілках, що сягають землі, висять великі зелені яблука. Кислі-прекислі. Зате взимку, коли вони полежать і порожевіють у них боки, смачніших яблук не знайдеш. Візьмеш рожевощоке в руку, а з нього наче липневе сонце бризкає, духмя-нить ніжним ароматом.

Одного разу, коли земля вже давно спала під снігом, бабуся ввійшла до кімнати і тихо до мене:

— Ходи, щось покажу. Тільки не грюкай дверима і не розмовляй.

Навшпиньки пробралися на веранду. Стали. Бабуся ледь помітно кивнула на яблуню. Я туди очима. А там — матусенько рідна! Дятел, живісінький дятел на стовбурі дерева. Тільки чути: тук-тук, тук-тук. Бабуся приклала палець до губ:

— Тихо, бо сполохаєш.

Гострим дзьобом дятел довбав безперестанку в одне місце, саме туди, де торішньої весни батько відрізав суху гілку. Птах так ретельно працював, що під яблунею лежала купа спорохнявілої деревини.

Коли дятел на мить зупинився, щоб помилуватися своєю роботою, я побачив у стовбурі невелике кругле дупло.

— Коли ж це він видовбав, бабусю?

— Давненько тут забавляється, ще з осені,— ледь чутно промовила старенька.— Там, здається, вже синиця облюбувала собі оселю. Позавчора вранці звідти вилетіла.

Я так захопився дятлом, що й не помітив синичку. Жовтувато-зелена красуня з білою плямою на потилиці скакала з гілки на гілку і співала: "Цінь-цінь, цінь-цінь!"

Скоро дятел знявся і сів на грушу. Синичка ж зиркнула довкола маленькими чорними оченятами, по-своєму щось крикнула і шугнула в дупло.

Ще не встигла пташка вмоститися у новій хатці, як віти біля дупла обліпили горобці. Вони галасували, ніби побачили кота, що нахабно добувається до їхнього гнізда. Але синичка не зважала на той крик.

Довго лементували горобці. Потім трохи принишкли, ніби радились, що їм робити з безстрашною синицею.

Несподівано один горобець, мабуть, найхоробріший, вчепився лапками за край дупла. Тільки хотів заглянути всередину, як

звідти висунулась голівка синиці, погрозливо заверещала — і горобця наче вітром здуло.

Горобці знову зняли такий галас, що бабуся не витримала, взяла віник і вже хотіла йти на допомогу пташці. Але та вилетіла з дупла і з криком почала відчайдушно кидатись на своїх недругів. Горобці злякалися її бойового наступу і чкурнули на високий кущ бузку. Тоді синичка сіла на гілку коло відвойованої хатки і заспівала переможну пісню. Я глянув на бабусю і тихо спитав:

— Синичка буде жити в дуплі?

— Авжеж. Чуєш, яка вона щаслива? Така маленька, а відважна.

— Що ж вона буде їсти?

— Ти годуватимеш, а там і весна незабаром.

Поки ми розмовляли, пташка знову шмигнула в дупло... Наступного дня я виготовив годівницю і повісив її на яблуневу гілку.

Тепер щодня у нас снідають та вечеряють і синички, і щиглики, і горобці. Це я їх годую.

А в дуплі живе лише одна пташка — синичка.

ХИТРИЙ ГОРОБЧИК

Якось я сидів на лавці в затінку яблуні і розглядав малюнки в журналах. З хати вийшла бабуся і запитала:

— А листа від дядька Михайла нема?

— Нема, бабусю,— відповів я.— Зате аж п'ять журналів і цілу купу газет поштарка принесла.

Бабуся примостилася коло мене. Вона кінчиком хустини протерла скельця в окулярах, озброїла ними очі, взяла газету і промовила:

— Що там у білому світі робиться?

Я любив спостерігати за старенькою, коли та читала. її лице напружувалося, і тоді навіть глибокі зморшки розгладжувалися на чолі і навколо очей. Бабуся ставала якась урочиста, недоступна.

Несподівано до нас звідкись долинуло: "Пі-пі-пі! Пі-пі-пі!"

— Що це? — запитала бабуся, не відриваючи очей від газети.

— Не знаю,— відповів я і оглянувся.

Коли це знову: "Пі-пі-пі! Пі-пі-пі!" Та так жалібно. Бабуся зняла окуляри і подивилася вгору, туди, де над хатою висіли електричні дроти.

— Глянь-но,— показала вона на дріт.

А там, вишикувавшись рядочком, сиділи молоденькі ластівочки. Аж семеро.

Сидять собі, крилечками махають, а як побачать батька-матір, то дзьобики розкривають. А ті підлітають до них і дзьоб до дзьоба — годують.

Довго ми пташками милувалися. Раптом бабуся до мене:

— Придивись-но, в тебе очі зіркіші, чи не горобчик коло ластів'ят примостився? Отой крайній, сьомий? Це він так кричить: "Пі-пі-пі"?

І справді, то був горобчик, молоденький. Він, як і ластів'ята, то махав крильми, то широко розкривав дзьоба, то безутішно верещав, то кидався назустріч чужим батькам.

Але, мабуть, старі ластівки швидко розпізнали непроханого гостя, бо весь час обминали його.

— Бач, таке мале, а вже хитре,— промовила бабуся.— Видно, голод — не пан, як скрутить, то й соловейком заспіваєш.

Коли ситі ластів'ята почали гратися в синьому небі, на дроті залишився самітний горобчик. Він притих, зіщулився.

— А що, дохитрувався? — засміялася старенька.— Краще своїх батьків пошукай, а то десь побиваються за тобою, хитрунцем.

Горобчик ніби послухав тієї ради, бо несподівано нашорошився, цвірінькнув раз, вдруге, змахнув крильми і загубився на городі у високих соняшниках.

Бабуся усміхнулася і розгорнула газету.

ШАРКО І ШПАК

Біля нашого цегляного хліва у дерев'яній буді живе собака Шарко. Весь чорний, ноги ж внизу білі, ніби взуті у фетрові сап'янці, а над очима — сніжно-білі великі кружальця, що нагадують скельця окулярів.

Шарка всі люблять. І він намагається віддячити за це і дорослим, і малюкам.

Кожного, хто відчинить хвіртку і ступить на подвір'я, собака зустрічає по-різному: поштарку — кількома глухуватими "гав-гав-гав", дитину — ніжним скиглінням, батька чи матір, коли ті повертаються з роботи,— радісним, щирим "гаву-гаву-гаву", ніби хоче сказати: нарешті ви прийшли, я дуже скучаю за вами.

Змалечку Шарко подружився з нашими горобцями, що живуть у хліві на горищі. Коло нього птахи харчуються взимку і влітку.

Якось напровесні, коли повернулися із вирію до рідних домівок шпаки, вночі землю припорошив сніг. Вранці мати вилила в Шаркову миску рештки борщу і макаронів. Собака почав снідати.

А яблуневі гілки, що нависли над будою, наче намисто, нанизали горобці. Та цього разу з ними прилетів худющий-шрехудю-щий шпак.

Поки Шарко чогось вередував коло миски, пташки, причаївшись, наче поприлипали до гілок. Вони терпляче чекали своєї черги.

Як тільки собака почистив лапою морду і повільно заліз до буди, виставивши звідти голову, горобці м'ячиками скотились з гілок на землю, обліпили велику миску і почали визбирувати рештки харчу.

Шпак з хвилину дивився, як горобці ласували рештками макаронів, потім обережно спустився на нижню гілку, боязко поглядаючи на собаку. Але той ніби нічого не бачив. Здавалося, що Шарко милується своїми крилатими друзями, що він тому й вередував коло миски, щоб більше харчу залишити зголоднілим птахам.

Нарешті шпак набрався хоробрості, спустився на землю і підійшов до гурту горобціг. Він схопив щось з миски, відбіг до стовбура яблуні і почав похапливо їсти.

Шарко здивовано подивився на незнайомця. Мовчки спостерігав за птахом, поки той не почав зухвало порядкувати у мисці, розганяючи горобців. —

Тоді собака, не піднімаючи голови з лап, сердито блиснув очима і суворо кілька разів гавкнув.

Але шпак не розгубився. Він схопив грудку макаронів, злетів на гілку і, притримуючи ногами харч, швидко вгамовував голод.

Собака став пильно стежити за новачком. А той, почистивши дзьоб, несподівано заспівав: "Фіють-фіють-фі-фі-фі! Фіють-фіють-фіють-фі-фі-фі!"

Шпак так радісно і щиро висвистував, що Шарко від задоволення аж зажмурився. Так тривало декілька хвилин. Потім, перепочивши, птах знову повторив свою вдячну пісню. І Шарко зрозумів свого гостя.

З того часу шпак щодня прилітав попоїсти, аж поки не зійшов сніг. Поснідає чи пообідає, сяде на яблуневу гілку і ну висвистувати на все подвір'я. А Шарко лежить, поклавши голову на передні лапи, і слухає, слухає. А той: "Фіють-фіють-фі-фі-фі! Фіють-фіють-фіють-фі-фі!"